

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Gyermekbarát igazságszolgáltatás

Szerző:

Dr. Marosán Melinda

2021.07.07.

I. Bevezetés

A gyermekek többféleképpen kerülhetnek kapcsolatba az igazságszolgáltatással. Többek között áldozatként, vádlottként vagy tanúként, az ügyben érdekelt személyként, valamint oktatás keretében¹.

- Terheltként: A jelenleg hatályos 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) szerint egyes bűncselekmények kapcsán a 12. életévet betöltött személyek büntethetőek², különleges helyzetükkel a fiatakorúak büntetőjoga foglalkozik.
- Sértettként: A gyermekbarát igazságszolgáltatás fő célszemélyes az eljárásban sértettként szereplő gyermek.
- Tanúként: Előfordul, hogy a bíróság 14. életévet betöltött, kivételesen be nem töltött gyereket hallgat meg tanúként.
- Az ügyben érdekelt személyként: Egyes családjogi perekben a gyermek a leginkább érintett személy.
- Oktatás keretében: Fakultatív jelleggel, bírósági látogatás esetén³.

A kiszolgáltatott helyzetüket felismerve a XX. században egyre inkább előtérbe kerül a gyermekek jogainak rögzítése az élet minden területére vonatkozóan.

¹ Országos Bírósági Hivatal által kidolgozott „A Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás bírósági koncepciója” című 2012-ben készült munkája szerinti felsorolás.
http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/gyermek_igsz/letoltheto_dok/a_gyermekkozponttu_birosagrol.pdf ,

² Btk. 16. § Nem büntethető, aki a büntetendő cselekmény elkövetésekor a tizennegyedik életévet nem töltötte be, kivéve az emberölés [160. § (1)-(2) bekezdés], az erős felindulásban elkövetett emberölés (161. §), a testi sértés [164. § (8) bekezdés], a terrorcselekmény [314. § (1)-(4) bekezdés], a rablás [365. § (1)-(4) bekezdés] és a kifosztás [366. § (2)-(3) bekezdés] elkövetőjét, ha a bűncselekmény elkövetésekor a tizenkettedik életévet betöltötte, és az elkövetéskor rendelkezett a bűncselekmény következményeinek felismeréséhez szükséges belátással.

³ Ilyen a bíróságok által szervezett „Nytott bíróság” program

Dolgozatom első részében a gyermekbarát, valamint a gyermekközpontú igazságszolgáltatás fogalmának meghatározására, valamint a gyermekbarát igazságszolgáltatás előzményének tekintendő nemzetközi dokumentumok kronológiai sorrendben történő bemutatására törekszem.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásának alapvető feltételeinek bemutatását követően a Magyarországi helyzetet elemzem. Arra keresem a választ, hogy hogyan érvényesülnek a nemzetközi elvek, iránymutatások hazánkban, a gyakorlatban és a jogalkotásban.

II. A „gyermekbarát igazságszolgáltatás” vagy „gyermekközpontú igazságszolgáltatás” fogalmának kialakulása

A huszadik században több nemzetközi egyezmény és dokumentum is megjelent, amely a gyermekek jogainak biztosítását szorgalmazta. Nem véletlen nevezte Ellen Kay a huszadik századot a **gyermekek évszázadának**⁴.

Gyermek alatt a gyermekbarát igazságszolgáltatás szempontjából az 1989. évi Egyesült Nemzetek Szervezete (a továbbiakban: ENSZ⁵) Gyermekjogi Egyezmény 1. cikkének definícióját kell érteni. Az egyezmény vonatkozásában gyermek az a személy, aki tizennyolcadik életévét nem töltötte be, kivéve, ha a reá alkalmazandó jogszabályok értelmében nagykorúságát már korábban elérte. A gyermek így a magyar igazságszolgáltatásban alkalmazott terminológia szerint megfelel a kiskorú fogalmának, így ide értendő természetesen a fiatalkorú, aki az anyagi jogi szabályok szerint akkor is fiatalkorúnak tekintendő, ha a határozat hozatalakor a tizennyolcadik életévét már betöltötte.

„A gyermekek sokféleképpen kerülhetnek kapcsolatba az igazságszolgáltatással, például, ha a szüleik elválnak, vagy nem tudnak megegyezni a gyermekelhelyezésről, amennyiben bűncselekményt követnek el, vagy annak tanúivá, illetve áldozatává válnak, vagy ha menedéket kérnek. Ha a gyermekek olyan igazságszolgáltatással kerülnek kapcsolatba, amely nem gyermekbarát, a jogaikat számos korlátozás vagy sérelem érheti⁶.”

A gyermekbarát igazságszolgáltatás tartalmi elemei már jóval korábban megjelentek a nemzetközi dokumentumokban és ajánlásokban, mint hogy a fogalom létrejött volna.

⁴ Key, Ellen: A gyermek évszázada. Fordította Szilágyi Pál. Tk., Bp., 1976.

⁵ United Nations, röviden: UN

⁶ Az Európai Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Az EU gyermekjogi ütemterve. COM (2011) 60. 6.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás kifejezés az európai igazságügy-miniszterek 28. konferenciáján (Lanzarote, 2007. október 25-26.) elfogadott nyilatkozatban⁷ szerepel először. „A **Lanzarote-i Egyezmény**⁸ a bevezető rendelkezéseiben taglalja, milyen fontos érdekek fűződnek ahhoz, hogy a gyermekek sérelmére elkövetni kívánt bűncselekmények megelőzése és a már elkövetett bűncselekmények üldözése érdekében az államok összehangoltan lépjenek fel⁹”. Az egyezmény keretében elfogadott gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló 2. sz. határozat konkrét útmutatást kér a tagállamok számára.

A Lanzarote-i Egyezmény 1. cikkében szereplő közös célok a következők:

- 1) a gyermekek szexuális kizsákmányolásának és szexuális bántalmazásának megelőzése és harc ezek ellen;
- 2) a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás gyermekkorú áldozatai jogainak védelme;
- 3) a nemzeti és nemzetközi együttműködés előmozdítása a gyermekek szexuális kizsákmányolása és szexuális bántalmazása ellen.

Az egyezmény pontosan meghatározza a különböző visszaélések fogalmát, a nyújtandó prevenciós és áldozatsegítő szolgáltatások körét, az állami és civil szereplők felelősségét, a nyomozás és a gyerekek meghallgatásának módszereit, és a lehetséges büntetéseket is.

Átfogó jelleggel a gyermekbarát igazságszolgáltatással az Európa Tanács 2010 novemberében megszövegezett Miniszteri Bizottságának iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról foglalkozik¹⁰. E szerint a **gyermekbarát igazságszolgáltatás** „olyan igazságszolgáltatási rendszer,

⁷ Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen, 2007. október 25.,

⁸ <https://www.coe.int/en/web/children/lanzarote-convention> (2018.04.10.)

⁹ Doktori Műhelytanulmányok 2015., Komp Bálint János: A gyermekek védelme a büntető igazságszolgáltatásban - különös tekintettel a gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi és hazai eredményeire

¹⁰ Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának Iránymutatása a gyermekbarát igazságszolgáltatásról, II. fejezet c) pontja, <https://rm.coe.int/16806a4541>, (2018. február 28.)

amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, figyelembe véve az alábbiakban felsorolt elveket, megfelelően tekintetbe véve a gyermek érettségét, értelmi szintjét és az ügy körülményeit. Olyan igazságszolgáltatás, amely hozzáférhető, az életkornak megfelelő, gyors, gondos, a gyermekek jogaihoz és szükségleteihez igazodó és azokra koncentrál, tiszteletben tartja a gyermekek jogait, beleértve a tisztességes eljáráshoz való jogot, az eljárásban való részvétel és az eljárás megértésének jogát, a magánélet, a családi élet, az integritás és a méltóság tiszteletben tartásához fűződő jogot.”

A gyermekek igazságszolgáltatásáról szóló 2008-as ENSZ iránymutatás szerint a gyermekek eljárásbeli jogai és érdekei a következők¹¹:

1. Biztosítani, hogy a gyermek mindenekfelett álló érdekét vegyék elsődlegesen figyelembe.
2. Garantálni kell minden gyermek számára a tisztességes és egyenlő bánásmódot, mindenféle hátrányos megkülönböztetéstől mentesen.
3. Elő kell segíteni, hogy a gyermek a véleményét szabadon kifejtse és őt meg is hallgassák.
4. Védelmet kell minden gyermeknek a bántalmazástól, kizsákmányolástól és az erőszaktól.
5. Minden gyermeket méltósággal és együttérzéssel kell kezelni.
6. A jogi garanciák és védelem szavatolása minden eljárásban.
7. A prevenció (megelőzés) hangsúlyozása a fiatalkorúakra vonatkozó büntetőpolitikában.
8. A gyermeket csak a legvégső esetben és a lehető legrövidebb ideig lehet a szabadságától megfosztani.
9. A gyermekjogi megközelítést minden jogalkalmazói eljárásban érvényre kell juttatni.

A 2008-as ENSZ dokumentumban felsorolt ezen alapelvek és a 2006-os uniós stratégia is előre jelezte a gyermekbarát igazságszolgáltatás önálló fogalmának megjelenését. Mindkét szöveg felhívja a figyelmet arra¹², hogy a gyermeki jogok és a gyermeki igazságszolgáltatás alapelvei többé nem kezelhetők külön a jogrendszer egészétől. A jogállami működés feltétele, hogy a gyermeki jogok beépülnek a jogi, szociális, jóléti, igazságszolgáltatási rendszerek működésébe.

¹¹ Guidance Note of the Secretary-General, UN Approach to Justice for Children, September 2008., (2018. február 28.).

¹² Gyurkó: i. m. 110.

Az Országos Bírósági Hivatal szerint ¹³ a „gyermekközpontú igazságszolgáltatás olyan igazságszolgáltatási rendszer, amely az elérhető legmagasabb szinten biztosítja a gyermekek jogainak tiszteletben tartását és hatékony érvényesítését, elsődleges szempontként juttatja érvényre a részvételükkel folyó, vagy őket érintő minden ügyben a gyermekek mindenekfelett álló érdekeit.”

Az Országos Bírósági Hivatal által kidolgozott „A Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás bírósági koncepciója” című 2012-ben készült munkája szerint¹⁴ az igazságszolgáltatás nem lehet gyermekbarát, csak gyermekközpontú. *„A pártatlan ítélkezési tevékenységet ellátó bíróság nem lehet sem egy terhelt, sem egy sértett, de még egy tanú barátja sem életkorától és életállapotától függetlenül. Mindazonáltal a gyermekek egészséges fejlődése olyan prioritást jelent, ami a fokozott odafigyelést, és akár az eljárás többi résztvevői eljárási jogainak korlátozását is indokolhatja. A gyermekközpontú [child-focus] igazságszolgáltatás lényege ezen prioritások fel- és elismerése.”*

A fentiek alapján tehát elmondható, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás és a gyermekközpontú igazságszolgáltatás a tulajdonképpen szinonim fogalmak.

¹³ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/folap>, (2018. Február 28.)

¹⁴ Országos Bírósági Hivatal: A Gyermek-központú igazságszolgáltatás Bírósági Koncepciója, 2., http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/gyermek_igsz/letoltheto_dok/a_gyermekkozponttu_birosagrol.pdf (2018. április 30.)

III. A gyermekközpontú igazságszolgáltatás nemzetközi jogi háttere, a 2010-es Gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatás előzményei

A XX. század második felében egyre több dokumentum jelen meg, amely a gyermekek jogainak biztosítását tűzte ki célul és a gyermekbarát igazságszolgáltatás eszmei előzményének tekinthető.

A Népszövetség közgyűlése 1924. szeptember 24-én fogadta el a **Genfi Deklarációt**. Ez a nyilatkozat fogalmazta meg elsőként a gyermekek védelmére vonatkozó általános igényt és az ehhez kapcsolódó „állami-társadalmi” feladatokat¹⁵.

„Az éhező gyermeket táplálni kell, a beteg gyermeket gyógyítani kell, a szellemi fejlődésben elmaradt gyermeket támogatni kell; a züllés útján lévő gyermeket új útra kell téríteni; az árva és elhagyott gyermeket összegyűjteni és támogatni kell.”

A második világháború után, 1945-ben a Nemzetek Szövetsége utódjaként életre hívták az Egyesült Nemzetek Szervezetét, melynek Közgyűlése 1946-ban létrehozta az Egyesült Nemzetek Nemzetközi Gyermek Gyorssegélyalapját¹⁶ (United Nations International Children’s Emergency Fund - UNICEF).

Az ENSZ Közgyűlése 1948-ban elfogadta az **Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát**¹⁷. Ez a nyilatkozat kifejezetten a gyermekekre vonatkozóan azonban csak néhány rendelkezést tartalmaz. Konkrétan az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő gyermekekre nem tartalmaz előírásokat.

Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata 25. cikk

„(2) Az anyaság és a gyermekkor különleges gondoskodásra, támogatásra jogosít. Minden gyermek, akár házasságból, akár házasságon kívül született, azonos szociális védelemben részesüljön”.

Az ENSZ Közgyűlés 1959. november 20. napján kelt 1386. számú határozata¹⁸ a **Gyermek jogairól szóló nyilatkozatot** fogadott el. Jelen nyilatkozat pusztán ajánlás, de az a célja, hogy felhívja a

15 Ficzereiné Sirko Alexandra: A gyermek jogai és a nemzetközi jog, Állam-és Jogtudomány 1994. 3-4. szám

16 Az UNICEF weboldala megtalálható az alábbi elérhetőségen: <https://www.unicef.org/> (2018.04.30.), magyar weboldala pedig az alábbi linken: <https://unicef.hu/> (2018.04.30.), az UNICEF története az alábbi linken található: https://www.unicef.org/about/who/index_history.html (2018.04.20.)

17 Elfogadva és kihirdetve az ENSZ Közgyűlésének 217 A (III) határozata alapján, 1948. december 10-én

18 Az ENSZ Közgyűlése 1386/XIV. sz. határozata.

nemzeteket, fogadják el a gyermekek jogait és törekedjenek azok megtartására fokozatosan bevezetett törvényhozási és egyéb intézkedésekkel, az alábbi elvek figyelembevételével:

- A gyermek élvezzi a jelen Nyilatkozatban megállapított összes jogot, minden megkülönböztetés nélkül joga van e jogok élvezetére.
- A gyermek különleges védelmet élvez és jogi, valamint egyéb eszközökkel alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkiileg és társadalmilag fejlődjék, egészséges és szokásos módon a szabadság és méltóság viszonyai között (a gyermekek mindenek felett álló érdekének figyelembevétele).
- A gyermeknek születésétől fogva joga van a névviseléshez és ahhoz, hogy állampolgárságot szerezzen.
- A gyermek élvezzi a társadalombiztosítás juttatásait. A gyermeknek joga van az egészséges fejlődésre, növekedésre, különleges védelmet kel biztosítani mind a gyermek, mind az anya számára, beleértve a megfelelő születés előtti és születés utáni gondoskodást. A gyermeknek joga van a megfelelő táplálkozásra, lakásra, szórakozásra és orvosi szolgáltatásokra.
- A fizikailag, szellemileg vagy társadalmilag hátrányos helyzetben lévő gyermeknek a helyzete által megkívánt különleges gondozást, kezelést és oktatást kell biztosítani.
- A gyermeknek személyisége teljes és harmonikus kibontakozása érdekében, szeretetre és megértésre van szüksége, amennyiben lehetséges szülői gondoskodás alatt nőjön fel. A kiskorú gyermeket, amennyiben nem állnak fenn különleges feltételek, nem lehet elszakítani az anyjától. A társadalomnak kötelessége különleges gondot fordítani a család nélküli gyermekekre. Az állami és egyéb segély folyósítása nagyobb családok eltartása érdekében kívánatos.
- A gyermeknek joga van az oktatásra, ami ingyenes és kötelező elemi iskolai fokon. A gyermeknek olyan oktatásban kell részesíteni, amely előmozdítja általános műveltségét és képessé teszi arra, hogy a társadalom hasznos tagja legyen. Az oktatásért felelős személyek elsősorban a szülők. A gyermeknek meg kell adni minden alkalmat a játékra és a szórakozásra, melynek az oktatással azonos célokat kell szolgálniuk.

A nyilatkozat *expressis verbis* felhívása a gyerekjogok elismerésére és a törvényhozási intézkedések biztosítására már előrevetíti egy gyermeki jogokra vonatkozó átfogó egyezmény kidolgozását is¹⁹.

Az ENSZ és az Európa Tanács több dokumentumban is foglalkozik a fiatalkorúakra irányadó igazságszolgáltatással, hiszen ahogy Gyurkó Szilvia egy tanulmányában²⁰ is kifejti, „ezen a területen sokkal nagyobb kockázata van a gyermeki jogok megsértésének, másrészt versengő (vagy látszólag versengő) értékek szerint kell különböző szakmákhoz tartozó szakembereknek együtt dolgozniuk”.

Az első és legfontosabb nemzetközi dokumentum, amit a Közgyűlés 1989. november 20-án fogadott el, a **Gyermek Jogairól Szóló Egyezmény**²¹ (a továbbiakban: Gyermekjogi Egyezmény), melyet Magyarország az 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdetett ki. Az egyezmény már nem pusztán ajánlás, mint az 1924. évi Genfi deklaráció vagy az 1954-es Gyermek jogairól szóló nyilatkozat, hanem kötelezettségeket ró a részes államokra. Ezen egyezmény részletesen beszél az igazságszolgáltatással kapcsolatba került gyermek speciális jogairól, akár áldozatként, akár elkövetőként kerül az igazságszolgáltatás látókörébe. Az egyezmény alapján az államoknak átfogó rendszert kell kiépíteniük és végrehajtaniuk a fiatalkorúak igazságszolgáltatására vonatkozóan. A Gyermekjogi Bizottság 10. számú átfogó kommentárja²² szerint ez azt jelenti, hogy átfogó politika keretében, a rendőrségen, az igazságszolgáltatási és a bírósági rendszerben, valamint az ügyészségen belül specializált, képzett egységeket kell létrehozni. Szakértő képviselőknek kell biztosítaniuk a gyermekek jogait és egyéb fajta támogatását²³. Olyan speciális képzést is biztosítani kell, melynek keretében oktatják az Egyezmény elveit, rendelkezéseit, valamint az ENSZ egyéb, erre a területre vonatkozó szabályait és iránymutatásait.

19 Rózsás Eszter: A gyermeki jogok tartalma, érvényesülése és védelme, Doktori (PhD) értekezés, Pécs, 2008., 13. oldal

20 Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről, 1. oldal

21 UNCRC, The United Nations Convention on the Rights of the Child.

22 2007, CRC / C/ GC/ 10.

23 Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához. UNICEF-Csagyi. Budapest. 2007. (a magyar kiadást szerkesztette: Herczog Mária)

ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 39. cikk²⁴

„Az egyezményben részes államok megtesznek minden alkalmas intézkedést arra, hogy az elhanyagolás, a kizsákmányolás és a durva bánásmód, a kínzás vagy a kegyetlen, embertelen vagy megalázó büntetések vagy bánásmód bármely más formájának, illetőleg a fegyveres konfliktusnak áldozatává vált bármely gyermek testi és szellemi rehabilitációját és a társadalomba való beilleszkedését megkönnyítsék. Ennek a rehabilitációnak és a társadalomba való beilleszkedésnek a gyermek egészségét, önbecsülését és emberi méltóságát fejlesztő körülmények között kell történnie.”

ENSZ Gyermekjogi Egyezmény 40. cikk

„1. Az Egyezményben részes államok elismerik a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt vagy abban bűnösnek nyilvánított gyermeknek olyan bánásmódhoz való jogát, amely előmozdítja a személyiség méltósága és értéke iránti érzékének fejlesztését, erősíti a mások emberi jogai és alapvető szabadságai iránti tiszteletét, és amely figyelembe veszi korát, valamint a társadalomba való beilleszkedése és abban építő jellegű részvétele elősegítésének szükségességét.

2. Ebből a célból, valamint figyelemmel a nemzetközi okmányok erre vonatkozó rendelkezéseire, az Egyezményben részes államok különösen gondoskodnak arról, hogy

a) a gyermeket ne lehessen bűncselekmény elkövetésével gyanúsítani, vádolni vagy abban bűnösnek nyilvánítani, olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a hazai, sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény;

b) a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított gyermeknek legalább az alábbi biztosítékokra legyen joga:

(i) mindaddig ártatlannak tekintsék, ameddig bűnösségét a törvény szerint be nem bizonyították;

²⁴ Az Országgyűlés a Gyermekek Jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezményt a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvénnyel hirdette ki. Az eredeti angol nyelvű szöveg hiteles fordítása a fent idézett 2 cikk.

(ii) a legrövidebb határidőn belül közvetlenül vagy szülei, illetőleg adott esetben törvényes képviselői útján tájékoztassák az ellene emelt vádokról, és védelme előkészítéséhez és benyújtásához jogsegélyben vagy bármely más alkalmas segítségben részesüljön;

(iii) ügyét késedelem nélkül illetékes, független és pártatlan hatóság vagy bíróság a törvény értelmében igazságos eljárás során, ügyvédjének vagy egyéb tanácsadójának, valamint - hacsak különösen koránál vagy helyzeténél fogva ez nem mutatkozik ellentétesnek a gyermek mindenek felett álló érdekével - szüleinek vagy törvényes képviselőinek jelenlétében bírálja el;

(iv) ne lehessen kényszeríteni arra, hogy maga ellen tanúskodjék vagy beismerje bűnösségét; kérdéseket intézhessen vagy intéztethessen az ellene valló tanúhoz, és a mellette valló tanúk ugyanolyan feltételek mellett jelenhessenek meg és legyenek meghallgathatók, mint az ellene valló tanúk;

(v) ha bűncselekmény elkövetésében bűnösnek nyilvánítják, e határozat és az ehhez fűződő bármely intézkedés ellen a törvénynek megfelelően, jogorvoslattal élhessen illetékes, független és pártatlan felsőbb hatóságoknál vagy bíróságnál;

(vi) díjmentesen vehessen igénybe tolmácsot, amennyiben nem ért vagy nem beszél a tárgyaláson használt nyelven;

(vii) magánéletét teljes mértékben tartsák tiszteletben az eljárás minden szakaszában.”

Az ENSZ fiataikorúak igazságszolgáltatására vonatkozó szabályrendszere négy pilléren nyugszik:

1. a fiataikorúak igazságszolgáltatási rendszerére vonatkozó minimumszabályok, ún. „pekingi szabályok” (1985);
2. a szabadságtól megfosztott fiataikorúak védelmére vonatkozó szabályok, ún. „havannai szabályok” (1990);
3. a fiataikori bűnözés megelőzésére vonatkozó iránymutatás, ún. „rijádi iránymutatás” (1990);
4. a szabadságelvonással nem járó szankciók minimumszabályairól szóló szabályok, ún. „tokiói szabályok” (1990).

A fiataikorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló, 1985. november 29-én kelt 40/33-as ENSZ-közgyűlési határozat (**Pekingi szabályok**) lefekteti a

fiatalkorúak igazságszolgáltatásának alapjait²⁵: fiatalkorúak esetében elsődleges cél a megelőzés, a prevenció, a széles körű szociális biztonság megteremtésével úgy, hogy lehetőség szerint a büntető igazságszolgáltatás által okozott érdeksérelem minimális legyen. A pekingi szabályokban foglalt alapelvek szerint az igazságszolgáltatás beavatkozása esetében nem csupán az elkövetett cselekmény körülményeire és súlyosságára kell tekintettel lenni, hanem a fiatalkorú helyzetére és szükségleteire, valamint a társadalmi érdekre is.

A pekingi szabályok kiemeli továbbá, hogy a fiatalkorú személyes szabadságának korlátozására csak legvégső esetben és csak feltétlenül szükséges mértékben, gondos bírói mérlegelés után van lehetőség, és időtartamának a lehetséges minimumra kell szorítkoznia, ezért az alternatív szankciók lehető legszélesebb körben való alkalmazhatósága mellett érvelnek. A próbára bocsátás, a közhasznú munka, a kártalanítás és az okozott kár helyrehozása, a csoportos tanácsadáson való részvételre kötelezés mind-mind ilyen alternatív szankciónak minősül a pekingi szabályok rendszerében. Kiemeli, hogy törvénynek kell meghatároznia azt a minimális életkort, amely alatt fiatalkorú személyes szabadságának korlátozásári irányuló szankció gyermekkel szemben nem alkalmazható.

„1. cikk 2. pont

A részes államok mindent megtesznek annak érdekében, hogy a fiatal sikeres és produktív életet éljen a közösségen belül, és támogatja személyes fejlődésüket és oktatásban való részvételüket „különösen abban az életszakaszban, amikor a legvalószínűbb a deviáns viselkedés előfordulása”

4. cikk 1. pont

A büntethetőség alsó korhatára nem állapítható meg túl alacsonyan.

17. cikk 1. pont

25 im. Gyurkó Szilvia: Nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott elvárások a 18 éven aluli gyermekek büntető igazságszolgáltatási rendszeréről

Minden fiatalkorú elkövetővel szembeni intézkedésnek arányosnak kell lennie nem csak az elkövetett cselekmény súlyával és az elkövetés körülményeivel, de a fiatalkorú személyes életkörülményeivel és szükségleteivel is. „

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/113-as számú ENSZ-közgyűlési határozat a szabadságuktól megfosztott fiatalkorúak védelmének szabályairól (**Havannai szabályok**) - összhangban a pekingi szabályokkal - kimondja: a szabadságvesztés csak végső eszközként (kivételesen) alkalmazható a fiatalkorúak esetében, és csakis a legrövidebb szükséges időtartamra. A szabadságkorlátozásról szóló döntést minden esetben bíróságnak kell meghoznia úgy, hogy lehetőség legyen az eredeti bírósági döntésben foglaltnál korábbi szabadlábra helyezésre is. A pekingi és a havannai szabályok is hangsúlyozzák az alternatív szankciók lehető legszélesebb alkalmazhatóságára való törekvés fontosságát, valamint azt, hogy a végrehajtás során figyelemmel kell lenni az emberi jogok teljesülésére, egyúttal az egészséges személyiségfejlődés előmozdítására, a felelősség kialakítására, a társadalomba való beilleszkedés elősegítésére kell törekedni.

Az 1990. december 14-én elfogadott 45/112-es számú ENSZ-közgyűlési határozat (**Rijádi iránymutatások**) a fiatalkori bűnözés megelőzésével kapcsolatban tartalmaz szabályokat, és a prevenció szükségességének hangsúlyozásán túl arra hívja fel a figyelmet az 5. cikkében, hogy a fiatalkori bűnözés kezelésekor kiemelt fontosságú a megfelelő szociális környezet és az oktatás megteremtése. A határozat elismeri, hogy a fiatalok esetében egyes társadalmi normák megszegése általános jelenség, és a felnőtté válási folyamat része, így a szabályszegő magatartás legtöbbször a megfelelő érettség elérésével magától megszűnik - ezért kifejezetten káros a fiatalkorút a társadalomban megbélyegző szankcióval stigmatizálni (például a szabadságelvonással járó büntetéssel vagy már önmagában a büntetőeljárással deviánsnak vagy bűnelkövetőnek minősíteni), ez ugyanis hozzájárul az ismételt bűnelkövetéshez, a visszaeséshez, a kriminális életpálya kialakulásához.

„33. cikk

A közösségeknek széleskörű közösségi alapú támogató programokat kell kidolgozniuk a fiatalok számára, ideértve a közösség-fejlesztő központokat, rekreációs támogatásokat, szociális problémákkal küzdő gyermekek szolgálatát..”

Az 1990-ben elfogadott szabadságelvonással nem járó szankciók minimumszabályairól szóló szabályok a **Tokiói szabályok**. Meghatároz egy sor alapvető irányelvet a szabadságelvonással nem járó intézkedések alkalmazásának előmozdítására. A tokiói szabályok kimondja, hogy a rendelkezéseket a minimális beavatkozás elvének (principle of minimum intervention) alapulvételével kell alkalmazni. Ez azt jelenti, a fiatalkorúak büntető igazságszolgáltatási rendszerében el kell mozdulni a punitivitástól az általános dekriminalizálás, azaz büntetési központú kriminálpolitika helyett a büntetőjogi jogkövetkezmények csökkentése/felszámolása a cél. Ezen túlmenően a fiatalkorúakat érintő igazságszolgáltatási rendszernek gondoskodnia kell a fiatal és a közösség lehető legjobb kapcsolatáról, és minimálisra kell csökkentenie az erőszakos, kényszerítő jellegű intézkedések alkalmazásának lehetőségét (például szabályszegések esetén). A közösségbe visszatérés a szabályszegő fiatal számára alapvető fontosságú, ezért a lehető legteljesebb módon támogatni kell őt a reszocializációs folyamatban, az oktatási rendszerben való részvételben, a családi kapcsolatok ápolásában, a közösségre vonatkozó felelősség vállalásában. Mindezeknek a céloknak az elérésére a közösségi alapú, helyreállító igazságszolgáltatási szemléletű jogkövetkezmények nyújtják a legjobb lehetőséget. Hangsúlyozza, hogy a minimumszabályok alkalmazásakor nem kerülhet sor életkoron alapuló hátrányos megkülönböztetésre.

A fiatalkorúak igazságszolgáltatása négy pillérének tekinthető dokumentumok célja tehát, hogy az igazságszolgáltatásban a gyermeki jogok hatékonyan érvényesüljenek.

Az ENSZ 2005-ben irányelvet adott ki a bűncselekmények gyermekkorú áldozatainak és tanúinak védelméről²⁶, majd 2007-ben az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának átfogó kommentárja kimondta, hogy az államoknak a gyermekek igényeinek megfelelő igazságszolgáltatási rendszert kell kidolgozniuk.

²⁶ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról (ECOSOC Res 2005/20., 2005. július 22.)

Az Európai Bizottság „A gyermekjogi stratégia felé” címmel²⁷ közleményt adott ki, mely szerint „a gyermekek jogai azon emberi jogok egy részét képezik, amelyek betartására az Európai Uniót a gyermekek jogairól elfogadott ENSZ-egyezmény és a hozzá tartozó fakultatív jegyzőkönyvek, a millenniumi fejlesztési célok, valamint az emberi jogok európai egyezménye kötelezi. Az EU ezenkívül az Alapjogi Chartában²⁸ kifejezetten elismerte a gyermekek jogait.”²⁹ A közlemény kiemeli, hogy az EU megfelelő súllyal rendelkezik ahhoz, hogy elérje, hogy a gyermekjogokat a nemzetközi szinten is az őket megillető fő helyen kezeljék, és elősegítse, hogy kiemelt figyelmet kapjanak a gyermekek szükségletei, a szociális védőháló európai modelljének értékeinek, valamint az EU egyéb programjainak kihangsúlyozásával.

A Bizottság ezt követően 2010-ben³⁰ újabb közleményt adott ki „Európa 2020 stratégiája” címmel³¹. A közlemény szerint a gyermekeket érintő uniós politikákat úgy kell kialakítani, hogy figyelembe vegyék a gyermek legfőbb érdekének érvényesülését.

A fenti előzményeket követően 2010. november 17-én megjelent az **Európa Tanács Miniszteri Bizottságának iránymutatása (a továbbiakban: Iránymutatás) a gyermekbarát igazságszolgáltatásról**. Erre épülve az Európai Unió Európai Bizottsága 2011. február 15-én kihirdette a **gyermekjogok érvényesítésére vonatkozó uniós ütemtervet**³², melyben meghatározta a tagállami jogalkotás tartalmát és irányát, ezzel is elősegítve, hogy a gyermekjogok az EU alapjogi politikájának szerves részévé váljanak.

27 Európai Bizottság „A gyermekjogi stratégia felé” címmel kiadott közleménye, 2006. július 4. , <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM%3Ar12555> (2018.05.05.)

28 Az Alapjogi Charta magyarul megtalálható az alábbi linken: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=LEGISSUM:l33501> (2018.05.05.)

29 Európai Bizottság „A gyermekjogi stratégia felé” címmel kiadott közleménye, 2006. július 4. - Összefoglaló részében szerepel

30 2010. 03. 03-án kiadott

31 Az alábbi linken található magyar nyelven: http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_HU_ACT_part1_v1.pdf (2018.05.05.)

³² http://europa.eu/rapid/press-release_IP-11-156_hu.htm (2018.04.30.)<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/ALL/;jsessionid=GKGyTHLZxzpFlsnnnyPFLG3LQJjXgkZGB2pL1MSjcpXLdBml64!-1374519143?uri=CELEX:52011DC0060> (2018.03.12.)

„A gyermekek jogai alapvető jogok.

„Az Uniónak és a 27 tagállamnak gondoskodnia kell a védelmükről, és arról, hogy a gyermek mindenek feletti érdeke legyen irányadó a számukra. A gyermekbarát igazságszolgáltatásnak biztosítania kell a gyermekek jogainak szem előtt tartását, amikor azok sértettként, gyanúsítottként, vagy szüleik válása, illetve az elhelyezésükkel kapcsolatos nézeteltérése miatt kapcsolatba kerülnek az igazságszolgáltatással.”

Viviane Reding³³

2012. február 15-én az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága elfogadta a **Gyermekjogi Stratégiát** (2012-2015), melynek célja gyakorlati javaslatokat adni a gyermekbarát szolgáltatások és rendszerek kiépítésére és népszerűsítésére vonatkozóan. Ebben emlékezteti a tagállamokat, hogy haladéktalanul teljesíteniük kell a gyermekek jogainak védelme tekintetében vállalt európai és nemzetközi kötelezettségeiket.

33 Alelnök, az EU jogérvényesülésért felelős biztosa hangsúlyozta az ütemtervvel összefüggésben.

IV. A gyermekbarát igazságszolgáltatás elemei

A gyermekbarát igazságszolgáltatással átfogó jelleggel először a 2010. november 17-én elfogadott, korábban jelzett **Iránymutatás** foglalkozik. A gyermekbarát igazságszolgáltatás elemeit ezen Iránymutatás alapján dolgozom fel az alábbiakban. Ez az első olyan dokumentum, ami a legfontosabb lényegi elemeket összefoglalja magyarázattal együtt.

Az ENSZ és az Európa Tanács már korábban fontos előírásokat dolgozott ki a gyermekek jogaira vonatkozóan, ami beépítésre került jelen dokumentumba. Az Előszóban kiemelik, hogy az „*Európa Tanács kimondottan azt kívánja elérni, hogy az igazságszolgáltatás mindig gyermekközpontú legyen, függetlenül attól, hogy kik ők vagy mit tettek. A barát olyasvalaki, aki jól bánik velünk, megbízik bennünk és mi is megbízunk benne, odafigyel ránk és mi is odafigyelünk rá, megért minket és mi is megértjük; az igazi barátnak mindig van bátorsága figyelmeztetni, ha hibázunk, és mellettünk áll, hogy segítsen megoldást találni. A gyermekbarát igazságszolgáltatási rendszert ugyanezekkel a tulajdonságokkal kell felvértezni*³⁴”.

Az Iránymutatás az I. pontjában megjelöli az **alkalmazási kört és a célját** is, mely szerint „*a bírósági eljárásokban, valamint ezek alternatíváiban részt vevő gyermek helyének és szerepének, véleményének, jogainak és szükségleteinek a kérdéseivel foglalkozik. Érvényes minden helyzetre, amelybe gyermekek bármely okból és bármilyen minőségben kerülhetnek, amikor kapcsolatba kerülnek bármely, a büntető-, polgári vagy közigazgatási jog végrehajtásában érintett illetékes szervvel és szolgálattal. Segítséget nyújt a tagállamoknak a gyermekbarát igazságszolgáltatási rendszerek kiépítésében. Az iránymutatás annak biztosítását célozza, hogy bármely ilyen eljárás során a gyermekek minden jogát teljes mértékben tiszteletben tartsák, a gyermek érettségi és értelmi szintjének, valamint az ügy körülményeinek megfelelő figyelembevételével, azonban a gyermekek jogainak tiszteletben tartása nem veszélyeztetheti a többi érintett fél jogait*”.

³⁴ Az Iránymutatáshoz fűzött előszó, melyet Maud de Boer Buquicchio főtítkárhelyettes fogalmazott meg.

1 Alapvető elvek a gyermekbarát igazságszolgáltatásban

Az Iránymutatás a korábban említett nemzetközi dokumentumokban rögzített meglévő elveket, valamint az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítélkezési gyakorlatát veszi alapul.

Rögzített elvek az alábbiak³⁵:

1. részvétel elve,
2. a gyermek legfőbb érdekei,
3. méltóság,
4. védelem a diszkriminációval szemben,
5. jogállamiság követelménye

Részvétel elve³⁶ azt fejezi ki, hogy „tisztelően kell tartani minden gyermek tájékoztatáshoz való jogát, az igazságszolgáltatáshoz való megfelelő hozzáféréshez való jogát, valamint azon jogát, hogy a részvételével folyó vagy őt érintő eljárások során kikérjék a véleményét, illetve meghallgassák. A gyermekek véleményét érettségükre és bármely természetű kommunikációs nehézségeikre figyelemmel megfelelő súllyal kell figyelembe venni annak érdekében, hogy ez a részvétel érdemi legyen”. Véleményem szerint a gyermek érdemi részvételének biztosításához a megfelelő környezet és a gyermek képességeihez igazodó kérdezési módszerekre is szükség van, ehhez pedig a képzett szakemberek elengedhetetlenek. Nyilván nem mindig lehet elfogadni a gyermek véleményét, de amennyire csak lehetséges figyelembe kell venni.

„A fiatalok azt akarják biztosan tudni, hogy a döntést meghozó személy a döntés meghozatalakor tisztában volt a véleményükkel. Sok esetben a fiatalok nem maguk akarják meghozni a döntést, megértik, hogy nem nekik kell meghozniuk, és nem is akarják ezt a nyomást. Ennek ellenére azt

³⁵ Iránymutatás III. Alapvető elvek

³⁶ Iránymutatás III. Alapvető elvek A. Részvétel alatt található

*akarják érezni, hogy a döntést meghozó személy meghallotta a hangjukat ebben a folyamatban.*³⁷
(Egyesült Királyság, szociális munkás)

Álláspontom szerint a tájékoztatáshoz való jog érvényesülésének már az eljárást megelőzően is meg kell valósulnia a gyermek számára érthető módon.

A *Sahin kontra Németország* ügyben³⁸ az Emberi Jogok Európai Bírósága megállapította, hogy a lényegi jogsértés történt azzal, hogy elmulasztották meghallgatni a gyermek saját véleményét; a bíróság ezért kiemelte, hogy a nemzeti bíróságnak jelentős lépéseket kell tennie annak érdekében, hogy biztosítható legyen a közvetlen kapcsolat a gyermekkel, hiszen ez az egyetlen módja annak, hogy meg lehessen állapítani, mi a gyermek legfőbb érdeke.

A tagállamoknak a részvétel elvének biztosítása mellett garantálniuk kell a **gyermeknek mindenek felett álló érdekének** figyelembevételét az őket érintő minden ügyben. Ez az elv először az 1959-es Nyilatkozat a gyerek jogairól című dokumentumban jelent meg³⁹: *„A gyermek különleges védelmet élvez és jogi, valamint egyéb eszközökkel lehetőséget és alkalmat kap arra, hogy fizikailag, szellemileg, erkölcsileg, lelkiileg és szociálisan fejlődjék, egészséges és szokásos módon a szabadság és méltóság viszonyai között. Az e célból elfogadott törvényekben figyelembe kell venni a gyermek legfőbb érdekét.”*

Az Iránymutatás szerint a jogi rendelkezésekben azt is elő kell írni a tagállamoknak, hogy a határozatok tartalmazzanak egy magyarázatot, amelyből kiderül, hogy a jogot hogyan tartották tiszteletben, a határozatban, azaz mit tekintettek a gyermek mindenek felett álló érdekének, ez milyen kritériumokon alapult, és a gyermek érdekeit hogyan állították szembe más szempontokkal.

A korábban már hivatkozott *Sahin kontra Németország* ügyben az Emberi Jogok Európai Bírósága kimondta, hogy a „hazai hatóságoknak méltányos egyensúlyt kell kialakítaniuk a gyermek érdekei és

37 file:///C:/Users/Melinda/Downloads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu%20(2).pdf

file:///C:/Users/MarosanM/Downloads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu.pdf(2018.03.13.)

Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA): Gyermekbarát igazságszolgáltatás - A szakemberek álláspontja és tapasztalatai, 3. oldal

38 Az Emberi Jogok Európai Bíróságának (nagytanács) a 30943/96. sz. *Sahin kontra Németország* ügyben 2003. július 8-án hozott ítélete

39 Im. Az ENSZ Közgyűlése 1386/XIV. sz. határozata.

a szülők érdekei között, valamint hogy az egyensúly kialakítása során különös fontosságot kell tulajdonítani a gyermek legfőbb érdekének, amelyek, jellegüktől és súlyuktól függően, előbbre valók lehetnek, mint a szülők érdekei”.

A Gyermekjogi Bizottság⁴⁰ rámutatott, hogy „az, hogy egy felnőtt hogyan ítél a gyermek mindenek felett álló érdekéről, nem írhatja felül azt a kötelezettséget, hogy a gyermek összes, egyezmény szerinti jogát tiszteletben tartsák. Emlékeztet arra, hogy az egyezmény nem állítja fontossági sorrendbe a jogokat; az egyezményben előírt jogok kivétel nélkül a gyermek mindenek felett álló érdekét szolgálják, és egyik jogot sem veszélyeztetheti a gyermek mindenek felett álló érdekének negatív értelmezése.”

Az Iránymutatás Alapvető elvként rögzíti az emberi méltóság figyelembevételét. A gyermekek bármilyen módon kerüljenek kapcsolatba bírósági vagy bíróságon kívüli eljárásokkal vagy más beavatkozásokkal, biztosítani kell számukra az **emberi méltóságot**, tekintet nélkül jogállásukra és minőségükre bármely eljárásban vagy ügyben.

„Minden gyermek egyedi és értékes emberi lény, ezért tisztelni és védeni kell személyes méltóságát, különleges szükségleteit, érdekeit és magánéletét.”⁴¹

Az alapvető elvek meghatározása során kiemelt jelentőségű még a diszkrimináció tilalma, mely szerint a „gyermekek jogait nemen, fajon, bőrszínen vagy etnikai háttéren, életkoron, nyelven, valláson, politikai vagy egyéb véleményen, nemzeti vagy társadalmi származáson, társadalmi-gazdasági háttéren, a szülő(k) helyzetén, nemzeti kisebbséghez fűződő kapcsolaton, vagyonon, születésen, szexuális irányultságon, nemi identitáson vagy egyéb helyzeten alapuló **megkülönböztetés nélkül** kell

⁴⁰ Gyermekjogi Bizottság (2013), General comment No. 14 on the Right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration [14. átfogó kommentár a gyermek ahhoz való jogáról, hogy a mindenek felett álló érdeke elsődleges szempont legyen] (3. cikk, 1. bekezdés), CRC/C/GC/14.

⁴¹ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról (ECOSOC Res 2005/20., 2005. július 22.), III.8.a) és I.6. pont.

biztosítani”. Az FRA szakemberek álláspontja és tapasztalatai alapján készült jelentésében⁴² rögzítettek szint a megkülönböztetésmentesség különösen fontos a fogyatékossgal élő vagy más nemzeti vagy etnikai háttérrel rendelkező gyermekek esetén.

A **jogállamiság** követelményét mind a felnőttekre, mind a gyermekekre egyaránt alkalmazni kell a gyermek mindenképp felett álló érdekére figyelemmel. Ezen elvek érvényesek a bírósági, bíróságon kívüli és valamennyi közigazgatási eljárásra is. A jogszerű eljárás elvei a törvényesség és az arányosság elve, az ártatlanság védelme, a tisztességes tárgyaláshoz való jog, a jogi tanácsadáshoz való jog, a bírósághoz való jog és a fellebbezés joga. Az Irányelv csak felsorolja a jogállamiság építő elemeit, de nem törekszik azoknak a megmagyarázására.

2 Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás előtt, alatt és után

A gyermekbarát igazságszolgáltatásnak az eljárás előtt, alatt és azután egyaránt érvényesülnie kell. Ez a gyermek mindenképp felett álló érdekét jelenti, amely az angol nyelvi környezetben a „best interest” kifejezéssel jelent meg⁴³.

2.1 Gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemei

A gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemeiként jelenik meg a⁴⁴:

1. tájékoztatás és tanácsadás,
2. magánélet és a családi élet védelme,
3. biztonság (különleges megelőző intézkedések),
4. szakemberek képzése,

42 Im. Európai Unió Alapjogi Ügynöksége (FRA): Gyermekbarát igazságszolgáltatás - A szakemberek álláspontja és tapasztalatai, 13. oldal

43 Dr. Merényi Péter: Gyermekközponú igazságszolgáltatás az ombudsman vizsgálatának fényében, 1. oldal,

44 Iránymutatás IV. Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás előtt, alatt és után - A. A gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemei szerint

5. multidiszciplináris megközelítés,
6. szabadságtól való megfosztás korlátai.

Az igazságszolgáltatással kapcsolatba kerülő gyermeket az eljárás kezdetén már **tájékoztatni kell**⁴⁵ a jogaikról, az igazságszolgáltatás rendszeréről és az érintett eljárásokról, a gyermekeket támogató mechanizmusokról, az adott eljárás lehetséges következményeiről, az esetleges díjakról. A tájékoztatásnak a gyermek életkorának és érettségének megfelelően kell történnie. A tájékoztatásnál fontos a közvetlenség, tehát nem helyettesítheti a szülőnek adott tájékoztatás a gyermek tájékoztatását.

Kiemeli az Iránymutatás, hogy az igazságszolgáltatásban „a gyermek **magánéletét és személyes adatait a nemzeti joggal összhangban védeni kell**”⁴⁶.

Az Iránymutatás egyértelműen kimondja, hogy a gyermekek tényleges részvétele érdekében a gyermekeknek erre szakosodott, **szakképzett szakemberekkel** kell kapcsolatban lenniük, akiknek az a feladatuk, hogy a gyermekeket tájékoztassák, meghallgassák és védjék.

*„Nem lenne szabad hagynunk, hogy egy ügy a nyomozók, az ügyészek, a vizsgálatot folytató rendőrök és/vagy bírák vagy általában véve a bűnüldöző szervek inkompetenciája és tapasztalatlansága miatt bukjon el, miközben egy tapasztalt szakember meg tudta volna oldani. Az emberek egy ponton csalódnak az igazságszolgáltatási rendszerben. Hol van a probléma? A probléma a képzetlenség - ezeké a tisztviselőké, a miénk, az államé. Ez a kompetenciánkon múlik.”*⁴⁷ (Bulgária, bíró)

Az Iránymutatásban megfogalmazott **multidiszciplinális megközelítés** követelménye nagyon fontos véleményem szerint, hiszen csak az ügyben érintett szakemberek együttműködésével lehet

⁴⁵ Iránymutatás IV. Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás előtt, alatt és után - A. A gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemei szerint- Tájékoztatás és tanácsadás címszó alattiak összefoglalása

⁴⁶ Iránymutatás IV. Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás előtt, alatt és után - A. A gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemei szerint- 2. A magánélet és a családi élet védelme címszó alatt

⁴⁷ im. Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) jelentése: Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a szakemberek álláspontja és tapasztalatai, 15. oldal

tényelegetesen megállapítani, hogy az adott helyzetben mi a gyermek elsődleges érdeke. A mutidiszciplinális megközelítésre, ennek megfelelő eljárásra nagyon jó példa dolgozatomban a későbbiekben bemutatásra kerülő Barnahus program ⁴⁸. A bántalmazásos, erőszakos nemi bűncselekmények fiatalokú sértettjeit gyermekházakban hallgatják meg, itt folyik az orvosi vizsgálat is, együttműködnek egymással az orvosok, ügyészek, rendőrség.

A szabadságelvonással járó büntetést csak végső esetben és legrövidebb szükséges ideig lehet alkalmazni fiatalokúval szemben, valamint a fiatalokúakat nem lehet felnőtt korúakkal együtt fogva tartani.

2.2 Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás előtt

„A gyermekkor minden mástól eltérő szakasza az ember életének, mely mintegy alanyi jogon biztosítja a tévedés jogát a személyiség fejlődése terén, s ehhez ugyancsak alanyi jogon nem büntetést, hanem elsősorban segítséget kell kapnia.”

Volentics Anna

Az Iránymutatás hangsúlyozza, hogy a büntetőjogi felelősség alsó korhatára nem lehet túl alacsony, és azt mindenképpen törvényben kell meghatározni. Ha a gyermek legfőbb érdekét a bírósági eljárás alternatívái szolgálják, akkor ösztönözni kell a közvetítésnek (mediáció), a bírósági útról való elterelésnek (diverzió), valamint az alternatív vitarendezési módoknak az alkalmazását.

A gyermekkel a lehetőségekhez mérten meg kell beszélni, illetve tájékoztatni kell a bírósági eljárás vagy a bíróságon kívüli alternatívák igénybevetelésének lehetőségeiről. A tájékoztatásnak a választási lehetőségek lehetséges következményeire is ki kell terjednie. A megfelelő jogi és más jellegű információ alapján választási lehetőséget kell biztosítani a bírósági eljárás vagy, amennyiben van

48 Lásd a magyarországi helyzet elemzésénél a Barnahus címszó alatt

ilyen, annak amennyiben vannak ilyenek, annak alternatívái között. A gyermekek számára biztosítani kell, hogy jogi tanácsot vagy más jellegű segítséget kapjanak annak eldöntéséhez, hogy a javasolt lehetőségek közül melyik a megfelelő és célszerű számukra. A döntés meghozatalánál figyelembe kell venni a gyermek véleményét.

A bírósági eljárás alternatíváinak azonos szintű jogi garanciákat kell biztosítaniuk. A gyermekek jogainak figyelembevételét az iránymutatásban és a gyermekek jogaira vonatkozó valamennyi jogi dokumentumban foglaltaknak megfelelően azonos módon garantálni kell a bírósági és az azon kívüli eljárások során.

2.3 *Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás alatt*⁴⁹

A gyermekeknek biztosítani kell a **bírósági út igénybevételét**, ehhez szükséges jogi tanácsadással, eljárási költségek csökkentésével vagy megszüntetésével a felnőtt korúakéval megegyező vagy annál kedvezőbb feltételek mellett.

Egyes gyermekek sérelmére elkövetett különleges bűncselekmények esetén vagy egyes polgári jogi vagy családjogi vonatkozásokkal összefüggésben biztosítani kell, hogy a gyermek nagykorúvá válását követően a bírósági úthoz hozzáférhessen.

Abban az esetben ha a **gyermek és a szülők vagy más érintett felek között érdekellentét áll** vagy állhat fenn, a gyermekek számára biztosítani kell, hogy saját nevükben saját jogi tanácsadásra és képviselőre legyenek jogosultak, valamint az illetékes hatóságoknak ügygondnokot vagy egyéb független képviselőt kell kijelölniük a gyermek érdekeinek képviseletére.

A **gyermeket képviselő ügyvédre** is előír speciális szabályokat az iránymutatás. Az ilyen ügyvédnek képzettnek és járatosnak kell lennie a gyermekek jogai terén és a vonatkozó kérdésekben. Ezt folyamatos képzés biztosításával lehet megfelelően elérni. Az ügyvédnek képesnek kell lennie a

⁴⁹ Iránymutatás IV. Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás előtt, alatt és után - A. A gyermekbarát igazságszolgáltatás általános elemei szerint- D. Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás alatt címszónál találhatóak szerint

gyermekkel való, az ő értelmi szintjüknek megfelelő kommunikációra. A gyermeket az eljárások során saját jogokkal rendelkező, teljesen önálló ügyfélnek kell tekinteni, és a gyermeket képviselő ügyvédnek a gyermek véleményét kell közvetítenie. Az ügyvédnek meg kell adnia a gyermek számára minden szükséges információt és magyarázatot a gyermek véleményének és/vagy vélekedésének lehetséges következményeivel kapcsolatban.

A **gyermek meghallgatáshoz való joga** és a véleménynyilvánításhoz való joga elengedhetetlen a bírósági eljárásban. Kizárólag életkora miatt nem lehet eltekinteni a gyermek meghallgatásától. Kizárólag akkor lehet elutasítani a meghallgatás lehetőségét, ha a gyermek mindenképp felett álló érdeke úgy kívánja. A gyermek véleményét kellő súllyal, korának és érettségének megfelelően kell értékelni, el kell magyarázni számára, hogy nem feltétlenül minden esetben befolyásolja a véleménye a bíróság végső döntését. A gyermekeket érintő döntéseket részletesen meg kell indokolni, és a gyermeknek el kell magyarázni, különösen azokat a határozatokat, ahol a gyermek véleményét nem vették figyelembe. A bírósági eljárás során lehetőség szerint **gyermekbarát környezetet kell kialakítani**. A gyermekek meghallgatását képzett szakembereknek kell végezniük. Amennyiben több meghallgatásra is szükség van, akkor lehetőség szerint ugyanazon személy végezze. A meghallgatások számát a lehető legkevesebbre kell csökkenteni és a hosszát is a gyermekhez kell igazítani. Kerülni kell a feltételezett elkövetővel a gyermek szembesítését, kivéve, ha ő maga kéri. A meghallgatás során feltett kérdésnél figyelni kell arra, hogy a kérdés választ ne tartalmazzon.

A gyermekeket érintő eljárásokban érvényesülnie kell a **sürgősség elvének**, amennyiben szükséges biztosítani kell az ideiglenes határozat vagy előzetes ítélet meghozatalának a lehetőségét, ha ez szolgálja a gyermek legfőbb érdekét.

A gyermekekkel életkoruk, értelmi szintjük, érettségük figyelembevételének megfelelően kell bánni, valamint ennek megfelelő nyelvezetet kell használni. Meg kell ismertetni velük az bíróságot, **tájékoztatni kell őket** az eljáró személyek kilétéről és szerepéről. Biztosítani kell számukra, hogy szüleik vagy egy általuk választott személy az eljárásnál jelen legyen. A gyermekeket védeni kell az olyan információkkal, képekkel szemben, ami ártalmas lehet számára, amennyiben szükséges, ki kell kérni pszichológus véleményét is. A bűncselekményt elkövető gyermekek számára a fiatalok ügyeire specializálódott szakértő bíróságokat, szakeljáráásokat kell kialakítani.

„[A tájékoztatás] nagyon fontos, mert ha nem közöljük a gyerekekkel a jogait, a gyerekek ezeket semmilyen más helyről nem fogják megtudni. [...] úgy vélem, a gyermek számára hasznos, ha tudja, hogy egy gyermek részesülhet valamiből, és így el tudja dönteni, hogy akar-e ebből a dologból részesülni.⁵⁰” (Románia, pszichológus)

2.4 Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás után

A bírónak, valamint a gyermek érdekében eljáró ügyvédnek, az ügygondnoknak vagy más jogi képviselőnek a gyermek értelmi szintjének megfelelő nyelvezettel el kell mondania és meg kell magyaráznia a gyermeknek az adott **határozatot vagy ítéletet**, és **tájékoztatnia kell arról**, hogy milyen intézkedéseket lehet megtenni, milyen jogorvoslattal lehet élni.

A nemzeti hatóságoknak törekedniük kell a gyermeket érintő **határozatok késedelem nélküli végrehajtására**. Amennyiben egy határozatot nem hajtottak végre, a gyermeket képviselője útján tájékoztatni kell a rendelkezésre álló jogi eszközökről, így a bíróságon kívüli mechanizmusokról vagy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésről.

Az ítélet végrehajtásának **kikényszerítése a legvégső megoldás** kell, hogy legyen családjogi esetekben. Amennyiben rendkívül konfliktusos eljárásokban született az ítélet, a szakszolgálatoknak, lehetőleg ingyenesen, iránymutatást és támogatást kell nyújtaniuk a gyermeknek és családjának.

Különleges egészségügyi szolgáltatást, megfelelő szociális és terápiás intervenciók programokat vagy eszközöket kell biztosítani a hanyagság, az erőszak, a bántalmazás és más bűncselekmények áldozatainak, ebben az esetben is lehetőleg ingyenesen, és e szolgáltatások elérhetőségéről haladéktalanul tájékoztatni kell a gyermekeket és gondviselőiket.

„A gyermek ügyvédjének, ügygondnokának vagy jogi képviselőjének meghatalmazással kell rendelkeznie minden szükséges lépés megtételére annak érdekében, hogy kártérítést követeljen az olyan büntetőeljárás során vagy után keletkezett károkért, amelyben a gyermek volt az áldozat. Adott esetben az állam is fedezheti a költségeket, amelyeket ezt követően behajthat az elkövetőn. A

⁵⁰ im. (FRA): Gyermekbarát igazságszolgáltatás - A szakemberek álláspontja és tapasztalatai, 7. oldal

törvénnyel összeütközésbe kerülő gyermekeket érintő intézkedéseknek és szankcióknak minden esetben építő jellegű és személyre szabott választ kell nyújtaniuk az elkövetett cselekményekre, szem előtt tartva az arányosság elvét, a gyermek életkorát, testi és szellemi állapotát, fejlődését és az eset körülményeit. Biztosítani kell jogot az oktatáshoz, a szakmai képzéshez, a foglalkoztatáshoz, a rehabilitációhoz és az újrabeilleszkedéshez.⁵¹”

A bűnügyi nyilvántartás gyermekekre vonatkozó adatai a nagykorúság elérését követően sem tehetők közzé az igazságszolgáltatási rendszeren kívül. Kivételesen azonban az ilyen információk közzététele is megengedett súlyos bűncselekmények esetén, többek között közbiztonsági okokból, vagy ha gyermekekkel való munkáról van szó.

2.5 Gyermekek és a rendőrség⁵²

A rendőrségnek az eljárása során tekintettel kell lennie a gyermekek korára és érettségükre, illetve a gyermekek különleges szükségleteire. Tiszteletben kell tartania a gyermekek személyiségi jogait és méltóságát. A gyermeki jogoknak tehát a rendőrséggel kapcsolatba kerülő gyermek esetén is érvényesülnie kell. Ezeket a jogokat a rendőrségre vonatkozóan ismerteti rendelkezéseiben az Iránymutatás.

Gyermek letartóztatása esetén, a gyermeket korának és értelmi szintjének megfelelő módon és nyelvezettel kell tájékoztatni az őrizetbe vétel okairól. Biztosítani kell számára, hogy ügyvédhez jusson, illetve hogy szüleivel vagy a gyermek bizalmát élvező személlyel a kapcsolatot felvehesse.

Kivételes körülményeket leszámítva a szülő(ke)t tájékoztatni kell a gyermek rendőrsőn tartózkodásáról, őrizetbe vételének részletes okairól, és fel kell kérni őt/őket, hogy jöjjön/ jöjjenek a rendőrsre.

⁵¹ Iránymutatásban meghatározott pontos szöveg, E. Gyermekbarát igazságszolgáltatás a bírósági eljárás után - 75. pontban található szöveg

⁵² Iránymutatás külön foglalkozik a gyermekek és a rendőrség kapcsolatával a C. pontja alatt

Az őrizetbe vett gyermeknek nem szabad a bűnözői magatartásra vonatkozó kérdéseket feltenni, illetve nem szabad tőle ilyen irányú bármilyen nyilatkozatot kérni, kivéve ügyvéd vagy az egyik szülő vagy, amennyiben a szülők nem elérhetőek, a gyermek bizalmát élvező személy jelenlétében. El kell kerülni tehát az olyan kérdések feltevését amellyel a gyermek saját magát vagy hozzátartozóját bűncselekmény elkövetésével vádolná. Tekintettel kell lenni az ártatlanság védelmére.

A szülőt, illetve a gyermek bizalmát élvező személyt akkor lehet kizárni, ha a bűnözői magatartásban való részvétellel gyanúsítható, vagy ha viselkedése akadályozza az igazságszolgáltatást.

A rendőrségnek amennyire csak lehetséges, biztosítani kell, hogy a fogva tartás során a gyermekek legyenek elkülönítve a felnőtt korúaktól, valamint, hogy a gyermekeket biztonságos és szükségleteiknek megfelelő körülmények között tartsák rendőrségi őrizetben.

A fentiek alapján tehát a gyermekbarát igazságszolgáltatás érvényesülését az egész nyomozati szakaszban biztosítani kell.

V. Gyermekbarát igazságszolgáltatás Magyarországon

Magyarországnak az Európai Unió⁵³, valamint az Európa Tanács tagjaként⁵⁴, valamint a gyermekjogi egyezményt ratifikáló ENSZ tagállamként⁵⁵ a korábban bemutatott nemzetközi dokumentumok alapján kellett és kell a jövőben is kialakítania a saját stratégiáját annak érdekében, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás minél teljesebben megvalósuljon. A nemzetközi dokumentumokban megfogalmazott követelmények jelentős része már a jogrendszer részévé vált napjainkra.

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium (a továbbiakban: KIM) 2011 decemberében állította fel a **Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoportot**⁵⁶ a Belügyminisztérium (BM) és az Emberi Erőforrások Minisztériuma (a továbbiakban: EMMI) részvételével⁵⁷. A munkacsoport feladata az volt, hogy együttműködési lehetőséget kínál a legfontosabb szakmai és civil szervezetekkel. A munkacsoport munkájának eredményeként született Magyarországon az első Gyermekbarát igazságszolgáltatás törvénycsomag is.

Az **OBH elnöke** 2013. február 15. napján szintén munkacsoportot hozott létre a „**Gyermekközpontú Igazgatás Munkacsoport**” névvel⁵⁸ a bírósági eljárások során a kiskorúak, kiemelten a gyermekkorúak érdekei érvényesülésének elősegítése céljából. A határozat szerint a munkacsoport feladatai⁵⁹:

- A bírák képzésének elősegítése a kiskorúakat érintő, részvételükkel zajló eljárásokra való felkészítés érdekében.

⁵³ Magyarország 2004. május 1-jén az Európai Unióhoz csatlakozott.

⁵⁴ Magyarország 1990. november 6-án csatlakozott az Európa Tanácshoz.

⁵⁵ Magyarország 1955. december 14. napjától tagja az ENSZ-nek.

⁵⁶ 75/2011. (XII.30.) KIM-BM-NEFMI együttes utasítás a Gyermekbarát Igazságszolgáltatásért Munkacsoportról

⁵⁷ <http://gyermekbarat.kormany.hu> A weboldal a gyermekbarát igazságszolgáltatással kapcsolatos híreket, tájékoztatást, fontos fogalmakat tartalmazza.

⁵⁸ A munkacsoport létrehozására a 56/2013. (II. 14.) OBHE határozat „Gyermekközpontú Igazgatás Munkacsoport” működéséről, a Bjt. 29. § (2) bekezdése alapján bíró kijelöléséről rendelkezik.

⁵⁹ im. 56/2013. OBHE határozat szerint

- Az eljárásokban érintett kiskorúak részére szóló tájékoztatások fejlesztésében való közreműködés, összhangban a nemzetközi kötelezettségvállalásokkal. Infrastrukturális fejlesztések szorgalmazása, az ahhoz szükséges szempontrendszer kidolgozása.
- A családjogi és büntetőjogi joggyakorlat tapasztalataira figyelemmel javaslattétel szabályzatok módosítására, megalkotására, jogalkotás kezdeményezésére.
- Együttműködés a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium által koordinált tárcaközi kormányzati munkacsoporttal, valamint az Országos Bírósági Hivatal keretein belül működő Mediációs Munkacsoporttal.
- Az év során kiemelt figyelemben részesülő egyes, a gyermekek helyzetét, jogait érintő kérdéskörökkel kapcsolatos saját vélemény, javaslatok megfogalmazása.

1 Gyermekmeghallgató szobák

Magyarországon a „gyermekbarát igazságszolgáltatás nevében” történt első konkrét lépést⁶⁰ a rendőrség nyomozó hatóságainál létesítendő gyermekmeghallgató szobák kialakításáról szóló 32/2011. (XI. 18.) KIM rendelet jelentette⁶¹.

A jelenleg hatályos rendelet szerint a 14. életévet be nem töltött terhelt, tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására kizárólag a rendeletben meghatározott követelményeknek megfelelő meghallgató szobákban (továbbiakban: különleges meghallgató szoba) van lehetőség.

A különleges meghallgató szobát úgy kell berendezni, hogy az életkortól és nemtől függetlenül igazodjon a tizennegyedik évet be nem töltött tanú, vagy terhelt, illetve különleges bánásmódot igénylő sértettek szükségleteihez, erősítse lelki és fizikai biztonságérzetüket⁶², illetve a szobákban kép- és hangfelvétel készítésre és rögzítésére alkalmas technikai eszközöket biztosítani kell⁶³. Kiemeli a rendelet, hogy ezek a szobák eltérő célra nem használhatóak és csak a rendeletben meghatározottak szerint lehet berendezni.

Valamennyi rendőrkapitányságnak kell rendelkeznie illetékességi területén egy különleges meghallgató szoba kialakításáról⁶⁴.

⁶⁰ UNICEF Magyar Bizottság, Együtt a gyermekekért körében megjelent cikk, Gyurkó Szilvia: Gyermekbarát igazságszolgáltatás - A paradigmaváltás szükségességéről, 4. oldal

⁶¹ A rendeletet a tizennegyedik életévet be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőri helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről szóló 34/2015.(XI.10.) IM rendelet hatályon kívül helyezte 2015. november 11-től. A meghallgató szobákra vonatkozó szabályokról jelenleg ez a rendelet rendelkezik.

⁶² A tizennegyedik életévet be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőri helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről szóló 34/2015.(XI.10.) IM rendelet, 1.§ (2) bekezdése szerint

⁶³ im. 34/2015.(XI.10.) IM rendelet, 1.§ (3) bekezdése szerint

⁶⁴ im. 34/2015.(XI.10.) IM rendelet, 2.§ (1) bekezdése szerint

Jelenleg nemcsak a rendőrség nyomozó hatóságainál, hanem több bíróságon is vannak külön szobák⁶⁵ az Országos Bírósági Hivatal (a továbbiakban: OBH) célkitűzésének megfelelően.

A gyermekbarát szobákkal kapcsolatban felmerült olyan kritika⁶⁶, amely szerint azok nem feltétlenül tükrözik a kihallgatandó gyermekek által megszokott környezetet, hiszen ezek a gyermekek rendszerint szegényebb társadalmi rétegekből kerülnek ki. A gyermek-meghallgató szobák esetleges gazdagabb berendezése akár szorongást is kelthet bennük, vagy el is vonhatja a gyermekek figyelmét.



1. ábra: Gyermekmeghallgató szoba a Szegedi Törvényszéken

65 <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/gyermekmeghallgato-szobakrol>
<http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/gyermekmeghallgato-szobakrol> ,
(2018.04.30.) A bíróság honlapján több meghallgató szoba fényképe is szerepel.

66 Dr. Répássy Andrea: Gyermek tanúk a büntetőeljárásban - kihallgatás a régi és az új büntetőeljárás törvénye szerint,
<http://arsboni.hu/gyermek-tanuk-buntetoeljarasban-kihallgatas-regi-es-az-uj-buntetoeljarasi-torveny-szerint/>
(2018.04.30.)

2 Magyar igazságszolgáltatási rendszerben érvényesülő gyermeki jogok

Magyarország az Alaptörvényben rögzíti, hogy a nemzetközi jogi kötelezettségek teljesítése érdekében biztosítja a nemzetközi jog és a magyar jog összhangját⁶⁷. Rögzítésre került továbbá, hogy a családok védelmét sarkalatos törvény szabályozza⁶⁸. Az Alaptörvény a Szabadság és Felelősség alcíme alatt sorolja fel azokat az emberi jogokat, amelyek hangsúlyosan a gyermekekre vonatkoznak.

A gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásának vizsgálatánál elengedhetetlen a **gyermeki jogok érvényesülésének áttekintése**. Az érvényesülő gyermeki jogok alapja Magyarország Alaptörvénye⁶⁹, de ezen kívül még a legjelentősebb jogforrás a Gyermekvédelmi törvény⁷⁰ és a Polgári törvénykönyv⁷¹. A gyermeki jogok szétszórtan jelennek meg, különböző jogforrásokban.

A magyar igazságszolgáltatási rendszerben érvényesülő gyermeki jogok Gyurkó Szilvia gyermekjogi szakértő szerint három csoportba oszthatóak⁷². Vannak az alapvető, általános gyermeki jogok, amelyek minden gyermeket, mint önálló jogalanyisággal rendelkező személyt megilletnek. A második csoportba a speciális gyermeki jogok tartoznak, melyek az igazságszolgáltatási rendszerrel kapcsolatba kerülő gyermeket illetik meg⁷³. Harmadik csoportba az igazságszolgáltatási rendszerben érvényesülő általános jogokat és jogelveket sorolja, mely jogok függetlenek az érintett személy életkorától.

⁶⁷ Alaptörvény Q) cikk

⁶⁸ Alaptörvény L) cikk

⁶⁹ Magyarország Alaptörvénye, (2011. április 25.)

⁷⁰ A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (a továbbiakban: Gyvt. vagy Gyermekvédelmi törvény)

⁷¹ A polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény IV. Könyve rendelkezik a Családjogról.

⁷² Gyurkó Szilvia : Gyermekbarát igazságszolgáltatás- a paradigmaváltás szükségességéről, UNICEF Magyar Bizottság keretében megjelent írása, 4-6. oldal

⁷³ Akár elkövetőként, akár áldozatként, akár más szerepben kerül kapcsolatba a gyermek az igazságszolgáltatással, megilletik a speciális jogok.

Általános gyermeki jogok⁷⁴:

- „a gyermek mindenk felett álló (legfőbb) érdekének figyelembevételének kötelezettsége,
- a megkülönböztetés tilalma,
- a gyermekeknek nyújtandó különleges (államilag biztosított) védelem szükségességét kimondó alapelv (védelem a kizsákmányolással és az erőszakkal szemben),
- a gyermek joga az élethez és az egészséges fejlődéshez, megfelelő életszínvonalhoz
- a gyermek személyiségi jogainak tiszteletben tartása - személyes adatainak, képmásának, hangfelvételének felhasználása korlátozott,
- a gyermek joga arra, hogy szülőjétől csak akkor válasszák el, ha a gyermek legfőbb érdekében az szükséges,
- a gyermek joga a meghallgatásra és a véleménynyilvánításra,
- a gyermek joga a magánélethez (az önkényes beavatkozás tilalma),
- a gyermek joga az oktatáshoz”.

Speciális gyermeki jogok⁷⁵:

- „a fiatalok igazságszolgáltatása el kell, hogy térjen a felnőttekétől,
- a fiatalok igazságszolgáltatásának célja a gyermek fejlődése, a társadalomba való beilleszkedése,
- szülő vagy törvényes képviselő jelenléte az eljárásban,
- a bírósági tárgyaláson a nyilvánosság teljes vagy részleges kizárásának lehetősége,
- a gyermekkorú áldozatok rehabilitációjának kötelezettsége,
- fiatalok és felnőtt őrizetesei/ elítéltek elkülönítésére vonatkozó rendelkezés,

74 im. Gyurko Szilvia : Gyermekbarát igazságszolgáltatás- a Paradigmaváltás szükségességéről, 4. oldal

75 im. Gyurko Szilvia : Gyermekbarát igazságszolgáltatás- a Paradigmaváltás szükségességéről, 5. oldal

- a kötelező és ingyenes alapfokú oktatás a személyes szabadságától megfosztott (őrizetben lévő) gyermeket is megilleti, és a középfokú oktatást számukra is hozzáférhetővé kell tenni,
- a gyermekek gazdasági célú kizsákmányolásának (gyermekmunka, gyermek pornográfia stb.) és kereskedelmi célú szexuális kizsákmányolásának (gyermekkereskedelem, gyermekprostitúció, stb.) törvényi tilalma, az áldozattá vált gyermekek védelme, a megelőzése érdekében a szükséges állami intézkedések megtétele,
- a gyermek joga a késedelem nélküli eljárásra (soron kívüliség elve)”.

Az igazságszolgáltatás rendszerében érvényesülő általános jogok és jogelvek⁷⁶:

- „ártatlanság vélelme,
- tisztességes eljárás elve,
- az emberi méltóság és a magánélethez való jog biztosítása az eljárásban,
- jogorvoslat lehetősége az eljárásban,
- ne lehessen senkit bűncselekmény elkövetésével gyanúsítani, vádolni vagy abban bűnösnek nyilvánítani olyan cselekmény vagy mulasztás miatt, amely az elkövetés idején sem a hazai sem a nemzetközi jog értelmében nem volt bűncselekmény (nulla poena sine lege elve),
- tanúvallomás-tétel megtagadásának joga (nem lehet senkit arra kényszeríteni, hogy önmaga ellen tanúskodjék, vagy beismerje bűnösségét)”.

76 im. Gyurko Szilvia : Gyermekbarát igazságszolgáltatás- a Paradigmaváltás szükségességéről, 5-6. oldal

3 A gyermekbarát igazságszolgáltatás érdekében történt további jogszabály módosítások

Magyarország Kormánya 2012-ben meghirdette a „Gyermekek központú igazságszolgáltatás Évét”, hiszen az Európai Unió a 2012-es évet a gyermekbarát igazságszolgáltatás tematikus évének szentelte⁷⁷.

Ezt követően született meg az első magyar gyermekbarát igazgatási törvénycsomag⁷⁸ (2012), amely a büntető törvénykönyvet, a büntetések és intézkedések végrehajtásáról szóló törvényerejű rendeletet, a büntetőeljárásról szóló törvényt, a polgári perrendtartásról szóló törvényt módosította. A fenti törvénymódosításokkal változtak többek között az alábbi szabályok:

- A büntető anyagi jog területén a módosítások folytán változtak
 - az elévülési szabályok⁷⁹, eszerint bizonyos bűncselekmények sértettjének a nagykorúvá válástól még öt évig lesz lehetősége az eljárás megindítására irányuló jognyilatkozatok megtételére,
 - a pénzbüntetés szabályai könnyebben alkalmazhatók lesznek fiataalkorúval szemben,
 - az emberölésre és az öngyilkosságban közreműködésre vonatkozó szabályok is módosultak,
 - a nemi erkölcs elleni bűncselekmények körében módosításra került az erőszakos közösülés, a szemérem elleni erőszak és a megrontás tényállása,
 - a kiskorú veszélyeztetése tényállási elemei közé a módosítás beiktatja a kiskorú érzelmi fejlődésének veszélyeztetését is.
- A büntető eljárásjog körében további garanciák épültek be a fiataalkorú terhelt és kiskorú tanú meghallgatásával kapcsolatban⁸⁰.

⁷⁷ Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-3070/2012. számú ügyben, 1. oldal

⁷⁸ 2012. évi LXII. törvény a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról.

⁷⁹ 2012. évi LXII. törvény 1.§ (a) bekezdése

⁸⁰ 2012. évi LXII. törvény 12-14.§

- Polgári eljárásjogban módosultak⁸¹ a zárt tárgyalás elrendelésének feltételei és az illetékességi szabályok is.

Ezt követően született meg a **második gyermekbarát igazságszolgáltatási csomag⁸² (2013)**. Ez a jogszabály is számos jogszabályt módosított. A törvényhez fűzött indoklás⁸³ szerint a módosításnak három fő célja volt. Az első⁸⁴, hogy kizárják a gyermekek sérelmére súlyos bűncselekményt elkövetőket a gyermekek nevelésével, felügyeletével és gondozásával, gyógykezelésével kapcsolatos tevékenység végzéséből. A második a megelőző pártfogás bevezetése volt, mely az indoklás alapján a bűnelkövetést közvetlenül követő hatékony beavatkozás, mely alapján csökkenthető a kiskorú elkövetők bűnisméltlásának a kockázata. A harmadik cél pedig a gyermekekre az interneten fenyegető veszélyek elleni fellépés.

Az **alapvető jogok biztosa 2013-ban⁸⁵** számos konferenciát, konzultációt, műhelybeszélgetést szervezett. Egy 2013. márciusában szervezett konferencián Szabó Máté az alapvető jogok biztosa örömtelnek nevezte a meghallgató szobák létrehozását, de hangsúlyozta, hogy sokkal több intézkedésre van még szükség ahhoz, hogy a gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósuljon. Korábban az AJB-3070/2012. számú jelentésében⁸⁶ összefoglalta javaslatait a megvalósulással összefüggésben.

81 2012. évi LXII. törvény 15-29.§-ig találhatóak az ide vonatkozó rendelkezések

82 Az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról szóló 2013. évi CCXLV. törvény

83 Az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról szóló 2013. évi CCXLV. törvényhez fűzött indoklás - Általános indoklása alapján

84 A 3 fő célját a törvényhez fűzött indoklás, az általános indoklás cím alatt tartalmazza.

85 2013-as beszámoló az alapvető jogok biztosának és helyettesének tevékenységéről megtalálható az alábbi linken:

http://www.parlament.hu/irom39/13837/pdf/ajbh_beszamolo_hu_2013.pdf , 2018.05.06.

86 <http://www.ajbh.hu/-/a-gyermekbarat-igazsagszolgaltatasrol> , 2018.05.06. Jelentés ezen a linken megtalálható

4 Nyitott bíróság

"Attól félsz, amit nem ismeresz⁸⁷."

Magyarországon a gyermekközpontú igazságszolgáltatás megvalósulásához járul hozzá, hogy az OBH átlátható, nyitott igazságszolgáltatás jegyében indított előadássorozatot a középiskolákban, „**Nyitott Bíróság**” címmel⁸⁸. A program keretén belül a középiskolások osztályfőnöki órákon kapnak tájékoztatást, valamint a diákok a bíróságokon tárgyalásokat, ítélethirdetéseket láthatnak, a 18 éves kort betöltött tanulók pedig büntetés-végrehajtási intézményekbe is ellátogathatnak.



1. ábra: Gyermek a bíróságon⁸⁹

Volt szerencsém részt venni nyitott bírósági programon, ahol a diákokat megfigyelve megállapítható, hogy nagyon érdeklődőek voltak, több kérdést is feltettek, beleélték magukat a bíró helyzetébe. Véleményt formáltak az adott ügyben, látták hogyan folyik egy tanúmeghallgatás, vádlotti kihallgatás. Később, ha bármilyen formában kapcsolatba kerülnek a bírósággal, akkor már nagyobb biztonságban fogják érezni magukat az adott szituációban.

⁸⁷ Kezdeményezés mottója, <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/nyitott-birosag> , 2018.05.06.

⁸⁸ A bíróság honlapján a program leírása megtekinthető. A középiskolák önkéntesen jelentkezhetnek, ezáltal a tanulók betekintést nyerhetnek a bíróság munkájába. <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/nyitott-birosag> (2018.03.26.)

⁸⁹ <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/nyitott-birosag> , 2018.05.06.

A Nyitott Bíróságon kívül az OBH a bíróságok központi internetes oldalán **gyermekbarát tájékoztató anyagokat** is készített több témakörben is⁹⁰, ezek az anyagok elmagyarázzák a jogi eljárást, a gyermekek jogait, az eljárásban részt vevő személyek szerepét, valamint az eljárás menetét.

5 *BARNAHUS program*

"A Barnahusban hiszünk a gyermeknek!"⁹¹

A gyermekbarát igazságszolgáltatás magyarországi helyzetének elemzésénél rendkívüli fontosságú megemlíteni, hogy Magyarországon a Szombathelyi Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat épületében az izlandi Barnahus modell⁹² megvalósult⁹³. A szó maga izlandi nyelven gyerekházat jelent.

Az izlandi Bragi Gudbrandsson gyermekvédelmi igazgató a program megnyitóján kifejtette, hogy „a projekt lényege, hogy egy fedél alá hozzuk azokat az intézményeket, amelyek segítenek abban, hogy azonosítani lehessen a gyermekek bántalmazását elkövető személyeket, illetve segítséget nyújtson a gyermekeknek abban, hogy ezt el tudják mesélni. Nem akarjuk kitenni a gyermekeket, annak, hogy több hatóság előtt kelljen elmondaniuk ugyanazt, hanem ezt egy helyen tehetik⁹⁴.”

⁹⁰ Tájékoztató anyagokat tartalmaz a bírósági weboldal a bíróságokkal való kapcsolatáról, a gyermekmehallgató szobákról, a gyermeki jogokat tartalmazó könyvekről, a polgári jogi, büntető jogi, valamint a munkajogi területen felmerülő gyermekeket érintő kérdésekről.

⁹¹ Bragi Gudbrandsson az izlandi Gyermekvédelmi Kormányhivatal főigazgatója, a BARNAHUS weboldalon megjelent idézet

⁹² A Barnahus stáb weboldala az alábbi linken tekinthető meg: <http://barnahus.hu/> (2018.04.30.)

⁹³ A BARNAHUS bemutatását a magyarországi weboldalon található információk, a szombathelyi televízió található interjú alapján mutatom be.

⁹⁴ Az interjú megtalálható a szombathelyi televízió oldalán: <http://www.szvtv.hu/hirek/izlandi-gyermekvedelmi-modell-szombathelyen-20161116> (2018.04.30.)

A Barnahus stáb tagjai 2013-ban hallottak először a programról, akkor határozták el, hogy megcsinálják Magyarországon is.



2. ábra: BARNAHUS ház egyik helyisége Szombathely⁹⁵

A Barnahus házban egyszerre van jelen a gyermek nőgyógyászati vizsgálat, a gyermekmeghallgatás, itt zajlik az áldozattá vált gyermek és családjának komplex terápiája. A leendő gyermekvédelmi szakembereknek oktatásokat szerveznek. A Barnahus program 5. lábaként emlegetik a tudományos kutatást és utánkövetéses vizsgálatokat.

Pados Zsolt a Vas Megyei Gyermekvédelmi Központ intézményvezetője nyilatkozatában elmondta⁹⁶, hogy „egy nagyon széleskörű összefogással jött létre, alapítványok, egyesületek, civilek, állami intézmények, önkormányzati és szombathelyi megyei jogú városi támogatással tudtuk létrehozni ezeket a helyiségeket, és nemcsak helyiségeket adunk át, hanem egy olyan stábot, csapatot is sikerült létrehozni, akik ebben a programban dolgozni fognak.”

A meghallgató szoba itt is olyan körülbelül, mint a rendőrségen, van azonban benne 2 kamera. Az egyik a teljes szobát veszi, a másikat azonban a szomszédos szobából irányítanak, ezzel rögzítik a gyermek minden apró mozdulatát.

95 Fotó: A Barnahus ház várakozó helyisége, Kaszás Tamás / Dívány, <https://divany.hu/vilagom/2017/05/13/barnahus/> (2018.04.30.)

96 Az interjú megtalálható a szombathelyi televízió oldalán: <http://www.szvtv.hu/hirek/izlandi-gyermekvedelmi-modell-szombathelyen-20161116>, (2018.04.30.)

A gyerekek meghallgatása közben a monitoring szobában ott ülnek az igazságszolgáltatás szakemberei, a fiatalkorúk ügyésze, nyomozati bíró, ha van gyanúsított annak az ügyvédje, igazságügyi pszichológus szakértő. Ők is feltehetik a kérdéseiket, amit csak a gyereket meghallgató pszichológus hall egy kis fülhallgatón keresztül. Így később a nyomozás során és a bíróságon már csak a felvételeket kell újra és újra elemezni, hiszen az eljárás minden résztvevője feltehetette a kérdéseit a gyerekeknek.

A 2018. július 1-jén hatályba lépő új büntető eljárási kódex a különleges bánásmódot igénylő sértett kategóriájával lehetővé fogja tenni egyes, a Barnahus program során feltárt eredmények bizonyítékként történő felhasználását a büntetőeljárásban⁹⁷.

⁹⁷ A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC törvény (a továbbiakban: új Be). XIV. fejezet rendelkezései tartalmazzák a különleges bánásmódot igénylő sértettre, tanúra vonatkozó eljárási

6 Az új büntetőeljárás törvény gyermekeket érintő jelentősebb változásai

Nem törekszem valamennyi módosítás bemutatására, csupán a legjelentősebb és a gyermekbarát igazságszolgáltatás érdekében tett változások felvázolását tartom fontosnak a dolgozatom keretén belül.

2018. július 1-jén lép hatályba a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: új Be.). A szabályozás a fentebb ismertetett nemzetközi dokumentumok és a magyar jog közötti összhang megteremtését célozza.

Az új Be a külön eljárások között, önálló fejezetben rendelkezik a fiatalkorú elleni büntetőeljárás szabályairól⁹⁸. Ezen eljárás legfontosabb feladata a gyermek legfőbb érdekeinek érvényesülése, e célból meghallgatásának biztosítása, társadalomba illeszkedésének, törvények tiszteletének elősegítése, magánéletének védelme, valamint annak biztosítása, hogy szabadságától megfosztására kizárólag a legvégső esetben, legrövidebb ideig kerüljön sor. Az eljárás során továbbá a **késedelemnélküliségnek** érvényesülnie kell. A késedelemnélküliség nagyon fontos, hiszen a fiatalkor csak néhány évig tart.

Az új Be. a 81-89. §-okban egy helyen tartalmazza a **különleges bánásmódot igénylő sértett és tanúra** vonatkozó szabályokat. Az új Be 82. §-a szerint külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül a tizenhét éves életévét be nem töltött személy. Ezeket a személyeket az új Be. fokozott védelemben részesíti.

„új Be. 81. § (1) A természetes személy sértett és a tanú különleges bánásmódot igénylő személynek minősül, ha a személyes jellemzői vagy az eljárás tárgyát képező bűncselekmény jellege és körülményei alapján

a) a megértésben, a megértetésben,

b) az e törvényben meghatározott jogok gyakorlásában vagy kötelezettségek teljesítésében, vagy

c) a büntetőeljárásban való hatékony részvételében akadályozott.

(2) A különleges bánásmódot megalapozó körülmény különösen

⁹⁸ XCV. fejezet, A fiatalkorú elleni büntetőeljárás

- a) az érintett személy életkora,
- b) az érintett személy szellemi, fizikai, egészségi állapota,
- c) az eljárás tárgyát képező cselekmény kirívóan erőszakos jellege, illetve
- d) az érintett személynek a büntetőeljárársban részt vevő más személyhez fűződő viszonya.

82. § Külön döntés nélkül különleges bánásmódot igénylő személynek minősül

- a) a tizennyolcadik életévét be nem töltött személy,
- b) a fogyatékos személyek jogairól és esélyegyenlőségük biztosításáról szóló törvényben meghatározott fogyatékos személy, és az is, aki ilyennek minősülhet, valamint
- c) a nemi élet szabadsága és a nemi erkölcs elleni bűncselekmény sértettje.”

A Be. különleges bánásmódot rendező új szabályai az Európai Parlament és a Tanács bűncselekmények áldozatainak jogaira, támogatására és védelmére vonatkozó minimumszabályok megállapításáról és a 2001/220/IB tanácsi kerethatározat felváltásáról szóló 2012. október 25-i 2012/29/EU irányelvének átültetésén alapulnak.

Az új Be. a korábbiakhoz képest **bővíti a különleges bánásmódot igénylő eljárási résztvevők körét**⁹⁹, mert a sértetten kívül a tanút is bevonja a védelemben részesíthetők körébe. Egy helyen a jogszabályban meghatározza tehát a különleges bánásmód megállapításának eljárási rendjét, annak általános és különös feltételeit, körülményeit, valamint a bánásmód érvényre juttatásának alapvető elveit és a konkrétan alkalmazható intézkedéseket¹⁰⁰.

Fontos újdonság, hogy az új Be. 85. §-ában részletesen felsorolja, hogy az eljáró hatóságok, így az ügyészség, bíróság, nyomozó hatóságok **milyen konkrét intézkedéseket** tehetnek a különleges bánásmódot igénylő sértettek vagy tanúk érdekében, védelmében. Példaként említeném meg a személyes adatok és magánélet védelmét, az eljárási cselekmények haladéktalan és ismétlés nélküli megtétele, annak elkerülése, hogy a terhelt és a sértett szükségtelenül találkozzanak, kép és hangfelvétel készítése, a különleges meghallgató szoba és a videokonferencia használata.

⁹⁹ új Be. 81.§ (1) bekezdése, a fentiekben feltüntetett szakasz

100 új Be. 81-89.§-ban megtalálható rendelkezésekben

Újdonságnak számít, hogy megszűnik a nyomozási bíró feladata a kiskorú tanú kihallgatására vonatkozóan. Ez a feladat kizárólag a nyomozóhatóságé lesz a jövőben¹⁰¹, így csökkenhet a kihallgatások száma, ami a gyermek érdekét szolgálja. Nem kell többször felidéznie a történeteket.

Jelentős változás továbbá, hogy a nyomozó hatóság biztosítja, hogy a sértett részvételét igénylő eljárási cselekményt minden alkalommal ugyanazon személy végezze¹⁰².

Az új Be. előírja, hogy a sértett részvételével folytatott eljárási cselekményen a terhelt és a védő személyesen nem lehet jelen, továbbá kizárja a kiskorú szembesítésének a lehetőségét. Az új Be. 87.§-a alapján az eljáró hatóság előírhatja, hogy az eljárási cselekményen igazságügyi pszichológus szakértő is jelen legyen. Véleményem szerint ez nagyon hasznos lenne, mint a kiskorú gyermeket, mind a hatóságot is segítheti adott esetben egy ilyen szakértő jelenléte.

A különleges bánásmódot igénylő sértetti kategórián belül is külön kiemeli a jogalkotó a szexuális bűncselekmények sértettjeit, illetve a fentieket felül további különös garanciákat ír elő. Ilyen garanciák az alábbiak¹⁰³:

- a sértettet csak a vele azonos nemű személy hallgathatja ki,
- a sértett kihallgatásánál a terhelt és a védője személyesen nem lehet jelen,
- a vádemelés után a bíróság a sértett kihallgatását csak kiküldött bíró, vagy megkeresett bíróság útján végezheti el¹⁰⁴,
- a nyilvánosságot ki kell zárni a tárgyalásnak arról a részéről, ahol a sértett részvétele kötelező,

101 új Be. 88.§-a szabályozza

102 új Be. 89.§ (1) bekezdés b) pontja szerint

¹⁰³ új Be. 89.§-a szerint

104 Általános jelleggel a bíróságnak továbbra is van lehetősége kiküldött bíró vagy megkeresett bíróság útján kihallgatni a kiskorút, hiszen a kiskorú nem idézhető a tárgyalásra, azonban a szexuális bűncselekmények sértettjeit fő szabály szerint a fentiek alapján így kell kihallgatni.

- amennyiben a kiskorú (ebben az esetben csak a 14. életévét be nem töltött kiskorú) sértettet a nyomozás során kihallgatták és a kihallgatásról kép és hangfelvétel készült, a bíróság a tárgyalási szakban mellőzheti a sértett tanúkénti kihallgatását¹⁰⁵.

Az új Be. 122.§ -ában a különleges bánásmódot igénylő sértett, tanú eljárási cselekményére **általános jelleggel előírja a telekommunikációs eszközök használatát**, ha a telekommunikációs eszköz használatának a technikai feltételei fennállnak. A telekommunikációs eszközök használata a büntetőeljárásban általános lesz, azonban ezeknek a feltételeknek a kialakítása a bíróságokon még folyamatban van.

Az új Be. 124.§ (5) bekezdése alapján a telekommunikációs eszköz használata során az eljáró bíróság, ügyészség vagy nyomozó hatóság a különleges bánásmódot igénylő személy jogai érvényesítésének vagy kötelezettségei teljesítésének biztosítása, illetve kímélete vagy védelme érdekében elrendelheti, hogy az érintett az eltérő helyen jelen lévő terheltet ne láthassa, illetve hallhassa, továbbá az új Be. 126.§-a alapján elrendelheti a személyazonosság megállapítására alkalmas egyedi tulajdonságok technikai eszközzel történő torzítását is.

¹⁰⁵ Jelen rendelkezésre utaltam akkor is, mikor a Barnahus program jövőbeli alkalmazhatóságának az új Be. módosításával történő lehetőségére hivatkoztam.

VI. Összegzés

A nemzetközi és magyar szabályokat áttekintve megállapítható, hogy egyre több olyan jogszabályi rendelkezés van, amely a gyermeki jogok minél teljesebb érvényesülését segíti elő.

Hazánk a fentebb is ismertetett az új Btk. rendelkezéseiben is kiemelt figyelmet fordít a fiatalkorúakra vonatkozó szabályokra, melynek gyakorlati érvényesülésének tapasztalatai csak 2018. július 1-jét követően derülnek ki, azonban azt gondolom, hogy egyre jobban figyelembe veszi a nemzetközi előírásokat és ennek megfelelően alakította ki a szabályozási rendszerét.

Elmondható általánosságban, hogy habár vannak képzések a szakemberek számára, ezek önkéntesek. Jelenleg még a fiatalkorúak ügyeire kijelölt bírónak sem kell speciális végzettséggel rendelkeznie¹⁰⁶. Szükségesnek tartanám a kötelező képzések, továbbképzések bevezetését, így különösen a pszichológiai képzéseket, hiszen nem elegendő a joganyag ismerete, hanem azt is tudni kell, hogyan kell viszonyulni egy adott esetben akár többszörösen traumatizált gyermekhez, mint sértetthez.

A gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesítésével összefüggésben meghatározott szabályrendszer Magyarországon egyértelműen a nemzetközi szabályokkal összhangban érvényesül, azonban a megelőzés lenne az elsődleges cél. Ha a gyermek akár bűnelkövetőként, akár sértettként az igazságszolgáltatás látókörébe került, akkor már átélt valamilyen traumát, amely azonban egész életére kihatással lehet.

A fentiekben ismertetett Barnabus program nagy előrelépést jelent a szexuális bűncselekmények gyermekkorú sértettjeinek segítésében. Amennyire csak lehetséges támogatni kellene a minél nagyobb elterjedését országszerte.

¹⁰⁶ A külön eljárást az Országos Bírósági Hivatal elnöke által kijelölt hivatásos bíró, mint fiatalkorúak bíróját, illetve az ülnökrendszer kivételes továbbéléseként speciális összetételű tanács, mint a fiatalkorú ügyében eljáró bírói tanács folytathatja le.

Felhasznált irodalom és jogszabályok jegyzéke

- *Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-3070/2012.számú ügyben*, Előadó: dr. Regényi Eszter, dr. Weinbrenner Ágnes
- *Az alapvető jogok biztosának Jelentése az AJB-1861/2014. számú ügyben*, Előadók: dr. Bódis Cecília dr. Láposy Attila,
- http://www.ajbh.hu/documents/10180/1957691/Jelent%C3%A9s+a+rend%C5%91rs%C3%A9gi+gyermekmeghallgat%C3%B3szob%C3%A1kr%C3%B3l+1861_2014/f91d499b-a065-48bf-8cf2-5bcdfa0dadd1;jsessionid=F7468AADB79EDCE666475D56381AB049?version=1.0,
- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény („új Be.”)
- Az Egyesült Nemzetek Szervezetének iránymutatása a bűncselekmények gyermekkorú áldozatait és szemtanúit érintő ügyekkel kapcsolatos igazságszolgáltatásról (ECOSOC Res 2005/20., 2005. július 22.)
- Az Egyesült Nemzetek Szervezetének gyermek jogairól szóló 1989. november 20-án kelt Egyezménye (*Gyermekjogi Egyezmény*)
- Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) jelentése: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a szakemberek álláspontja és tapasztalatai*, 2017.február 22.,
- [file:///C:/Users/Melinda/Downloads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Melinda/Downloads/fra-2015-child-friendly-justice-professionals-summary_hu%20(1).pdf),
- Az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének (FRA) jelentése: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás - a gyermekek és a szakemberek álláspontja és tapasztalatai*,
- file:///C:/Users/Melinda/Downloads/fra-2017-child-friendly_justice-summary_hu.pdf
- Az Európa Tanács Egyezménye a gyermekek védelméről a szexuális kizsákmányolás és a szexuális bántalmazás ellen, 2007. október 25. (Lanzarote-i egyezmény),
- A fiatakorúak igazságszolgáltatásában alkalmazandó általános minimumkövetelményekről szóló 1985. november 29-én kelt, 40/33-as ENSZ közgyűlési határozat (*Pekingi szabályok*)

- Országos Bírósági Hivatal által kidolgozott „A Gyermekközpontú Igazságszolgáltatás bírósági koncepciója” című 2012-ben készült munkája
- http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/gyermek_igsz/letoltheto_dok/a_gyermek_kozponttu_birosagrol.pdf
- A szabadságtól megfosztott fiatalok védelmének szabályairól szóló 1990. december 14-én elfogadott, 45/113-as számú ENSZ közgyűlési határozat (*Havannai Szabályok*)
- A fiatalok bűnözés megelőzéséről szóló 1990. december 14-én elfogadott, 45/112-es számú ENSZ közgyűlési határozat (*Rijádi Iránymutatások*)
- A szabadságelvonnással nem járó szankciók minimumszabályairól szóló, 1990-ben született, 45/110-es számú ENSZ közgyűlési ajánlás (*Tokiói Szabályok*)
- Az ENSZ Gyermekjogi Bizottságának „Gyermeki jogok a fiatalok igazságszolgáltatásában” című, 10. Általános Kommentárja
- Az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának 2010. november 17-én elfogadott, *Gyermekbarát Igazságszolgáltatásról szóló Iránymutatása*
- Az emberi jogok és az alapvető szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény (továbbiakban: *Emberi Jogok Európai Egyezménye*)
- Beszámoló a SZITI Szociális Egyesület valamint a Székesfehérvár és Környéke Közbiztonságáért Vagyonvédelmi Alapítvány által megvalósított „Vissza a jövőbe! Pártfogoltak társadalmi integrációját segítő programsorozat” 2013. március 21. napján, Székesfehérváron tartott előadásairól, Dr. Merényi Péter: *Gyermekközpontú igazságszolgáltatás az ombudsman vizsgálatának fényében*
- *BARNAHUS HUNGARY* - <http://www.sztv.hu/hirek/izlandi-gyermekvedelmi-modell-szombathelyen-20161116> , <http://barnahus.hu/rolunk/>
- Doktori Műhelytanulmányok 2015., Komp Bálint János: *A gyermekek védelme a büntető igazságszolgáltatásban - különös tekintettel a gyermekbarát igazságszolgáltatás nemzetközi és hazai eredményeire,*

- <http://dfk-online.sze.hu/images/egyedi/doktori/doktori%20m%C5%B1helytanulm%C3%A1nyok%202015/komp.pdf> ,
- Dr. Frech Ágnes: *Az Országos Bírósági Hivatal Gyermekbarát Igazságszolgáltatás Munkacsoportjának tevékenysége - kérdések és új irányok*,
- http://birosag.hu/sites/default/files/ombudsmanni_eloadas.pdf
- Dr. Répássy Andrea: *Gyermek tanúk a büntetőeljárásban - kihallgatás a régi és az új büntetőeljárási törvény szerint*, <http://arsboni.hu/gyermek-tanuk-buntetoeljarasban-kihallgatas-regi-es-az-uj-buntetoeljarasi-torveny-szerint/>
- Dr. Kőrös András: *Negyedik Könyv - Családjog*. in: Dr. Petrik Ferenc (szerk.): *Polgári Jog. Kommentár a gyakorlat számára*. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.
- Ellen Key: *A gyermekek évszázada*. Budapest, Tankönyvkiadó, 1976
- Európai Unió Alapjogi Ügynöksége: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás - A szakemberek álláspontja és tapasztalatai*
- Ficzeréné Sirko Alexandra: *A gyermek jogai és a nemzetközi jog*, *Állam-és Jogtudomány* 1994. 3-4. szám
- Faix Nikoletta: *A gyermeki jogok kialakulása a nemzetközi jogban és az igazságszolgáltatásra gyakorolt hatásuk*, *Hvg Orac Tematikus Jogi Szaklapok - Eljárásjogi Szemle*, 2016. március 4. évfolyam, 8-15. oldal
- *Gyermekmeghallgató szobák a bíróságon*, <http://birosag.hu/tudjon-meg-tobbet/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/gyermekmeghallgato-szobakrol>
- *34/2015. (XI. 10.) IM rendelet* a tizennegyedik életévét be nem töltött terhelt vagy tanú, valamint a különleges bánásmódot igénylő sértett meghallgatására szolgáló rendőrségi helyiség kialakításáról és ellenőrzéséről
- *Kézikönyv a Gyermekjogi Egyezmény alkalmazásához*. UNICEF-Csagi. Budapest. 2007. (a magyar kiadást szerkesztette: Herczog Mária)

- Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.)
- *Nyilatkozat a gyermekek jogairól.* Elfogadta az ENSZ Közgyűlése 1386/XIV. sz. határozata.
- Országos Bírósági Hivatal: *A Gyermekek-központú igazságszolgáltatás Bírósági Konceptiója*
- http://birosag.hu/sites/default/files/allomanyok/gyermek_igsz/letoltheto_dok/a_gyermek_kozponttu_birosagrol.pdf
- UNICEF Magyar Bizottság, *Együtt a gyermekekért* körében megjelent cikk, Gyurkó Szilvia: *Gyermekbarát igazságszolgáltatás - A paradigmaváltás szükségességéről,*
- 56/2013. (II. 14.) OBHE *határozat „Gyermekek-központú Igazgatás Munkacsoport” működéséről,* a Bjt. 29. § (2) bekezdése alapján bíró kijelöléséről
- 75/2011. (XII.30.) KIM-BM-NEFMI együttes *utasítás a Gyermekbarát Igazságszolgáltatásért Munkacsoportról*
- Rózsás Eszter: *A gyermeki jogok tartalma, érvényesülése és védelme,* Doktori (PhD) értekezés, Pécs, 2008.
- 2012. évi LXII. törvény a *gyermekbarát igazságszolgáltatás megvalósulásához kapcsolódó egyes törvények módosításáról*
- *Az egyes törvényeknek a gyermekek védelme érdekében történő módosításáról* szóló 2013. évi CCXLV. törvény
- 2012. évi C. törvény a *Büntető Törvénykönyvről* (Btk.)